
Obsah

Předmluva	13
Poděkování	15
Poznámka českého vydavatele	16

ČÁST I 1 Co vede žáky ke spolupráci při vyučování?	
Co vede žáky k nespolupracujícímu chování?	19

KAPITOLA 1 Úvahy o úloze učitele	21
---	-----------

Účel kapitoly	21
Rozdíl mezi uspokojivými a frustrujícími zkušenostmi z vyučování	21
Model vyučovacího procesu	22
Vymezený a přechodový čas	24
Spolupráce a zapojení žáků do studijních činností a spolupracující či nespolupracující chování	24
Rušivé chování	25
Jak řešit otázku spolupráce a zapojení žáků	26
<i>Rozdíly mezi žáky</i>	26
Jak vést svou třídu	29

KAPITOLA 2 Jak naučíme žáky spolupracovat	31
--	-----------

Účel kapitoly	31
Žáci se učí spolupracovat	31
Kouninova metoda - vhled a organizace	32
<i>Vhled</i>	33
<i>Vliv reakcí učitele na nesprávné chování</i>	33
<i>Jak se věnovat několika činnostem současně</i>	33

<i>Hladkost přechodu a spád</i>	34
<i>Soustředění skupiny</i>	36
<i>Jonesova metoda - řeč těla, kladné stimuly, účinná pomoc</i>	37
<i>Řeč těla a fyzická vzdálenost</i>	37
<i>Kladné stimuly</i>	38
Poskytování individuální pomoci	39
Ginottova metoda - spolupráce prostřednictvím komunikace	40
<i>Popis místo charakterizace</i>	40
<i>Vyhňte se "nálepkování"</i>	41
<i>Negativní vliv chvály</i>	41
<i>Zaměření na cíl</i>	42
Glasserova metoda - racionální výběr	42
<i>Neomluvitelné chování</i>	42
<i>Rozhovor se skupinou a s jednotlivcem</i>	43
Dreikursova metoda - mylné názory	45
<i>Demokracie ve třídě</i>	45
<i>Nesprávné názory na přijetí ve skupině</i>	45
Metoda canterových - asertivní kázeň	47
<i>Šest doporučení</i>	47
<i>Asertivní chování</i>	47
<i>Neomluvitelné chování</i>	49
<i>Potřeby učitele</i>	49
<i>Podpora rodičů, kolegů, inspektorů a vedení školy</i>	49
Behaviorální metoda - podmiňování reakcí	51
<i>Naučené reakce</i>	51
<i>Modifikace chování</i>	51
<i>Ojedinelé chování a vzorce chování</i>	52
<i>Kladné zpevňující podněty</i>	52
<i>Destruktivní kladné zpevňující činitele</i>	54
<i>Trest</i>	55
<i>Destruktivní trest</i>	57
<i>Negativní zpevnění</i>	58
Úvahy o integraci žáků se specifickými potřebami	59
do normálních tříd	59
Skupinová dynamika	62

ČÁST II	Jak získáme žáky pro spolupráci?	
	Jak zabráníme vzniku kázeňských problémů?	63

KAPITOLA 3	Vytvoření příznivého klimatu	65
-------------------	-------------------------------------	-----------

Účel kapitoly	65
Vytvoření "podnikatelské" atmosféry	66
<i>Výhody "podnikatelské" atmosféry</i>	66

<i>Význam pojmu "podnikatelský"</i>	67
<i>Pět kroků k vytvoření "podnikatelské" atmosféry</i>	68
Začátek školního roku	68
<i>Představy žáků</i>	68
<i>Využití počáteční nejistoty</i>	68
<i>Příprava na příznivý začátek</i>	69
<i>Učební činnosti podporující příznivý začátek</i>	72
Příprava a organizace	75
<i>Důležitost třetího a čtvrtého kroku v modelu vyučovacího procesu</i>	75
<i>Vliv přípravy na atmosféru ve třídě a účinnost vyučování</i>	76
Zkrácení přechodových časů na minimum	77
Vyřizování administrativních úkolů	78
<i>Neefektivní využití vyučovacího času</i>	78
<i>Účelné využití času ve škole</i>	79
Možnosti ušetření času při rozdávání pomůcek a vydávání pokynů	79
<i>Účelné a neúčelné metody</i>	79
<i>Výhody možnosti nemuset mluvit k celé třídě najednou</i>	81
<i>Proč rozdávat pomůcky předem</i>	82
<i>Signály pro účinné provádění rutinních činností (často se opakujících)</i>	82
Úspory času použitím audiovizuálních pomůcek	84
Úspora času prací ve skupinách	85
Jak sladit práci ve třídě, když jednotliví žáci dokončí úkol dříve než jiní	87
Vytvoření příjemné a neohrožující atmosféry	88
<i>Děsivé místo</i>	88
<i>Ohrožená sebeúcta</i>	89
<i>Oddělení osobní hodnoty žáka od úspěchů ve studiu</i>	90

KAPITOLA 4 Komunikace s žáky **93**

Účel kapitoly	93
Popisný jazyk místo posuzujícího	93
<i>Rozdíl mezi popisným a posuzujícím jazykem</i>	93
<i>Důsledky posuzujícího vyjadřování</i>	93
<i>Jak se vyhnout označování</i>	94
<i>Klamnost nálepek</i>	95
Naučte žáky, aby vám naslouchali	95
<i>Bohatství popisného jazyka</i>	95
<i>Moudré používání slov</i>	96
<i>Než promluvíte, přemýšlejte</i>	97
<i>Další a další neúčinná slova</i>	98
<i>Mluvte pouze k člověku, kterého se sdělení týká</i>	99
<i>Řeč těla</i>	100
<i>Mluvte jen k pozorným posluchačům</i>	101
Naslouchejte žákům	101

Reagujte podporujícím způsobem	102
<i>Přijetí pocitů</i>	102
<i>Zmírnění zklamání</i>	103
<i>Zmírnění konfliktu</i>	104
Vyhnete se předávání nechtěných sdělení	105
<i>Riziko nedorozumění</i>	105
<i>Buďte vzorem "podnikatelského" postoje</i>	106
<i>Nechovejte se rušivě</i>	106
<i>Nepoužívejte destruktivní kladné zpevňující činitele</i>	107
<i>Vyhýbejte se destruktivním trestům</i>	107
Každý je zodpovědný za své chování	108
Formativní versus finální hodnocení	109
<i>Dva důvody, proč je třeba hodnotit prospěch žáků</i>	109
<i>Důraz na formativní hodnocení</i>	110
Známky jako forma komunikace	111
Komunikace s rodiči	112
<i>Zaměření na formativní hodnocení</i>	112
<i>Rodičovské schůzky</i>	113
<i>Písemná komunikace</i>	114
Profesionální důvěra a práva žáků	114
<i>Neprofesionální chování</i>	114
<i>Důvěrné informace</i>	115
Asertivní komunikace	116

KAPITOLA 5 **Postupy a pravidla chování** **121**

Účel kapitoly	121
Formulace funkčních pravidel	120
<i>Sémantika</i>	120
<i>Soustředte se na účel pravidla</i>	120
<i>Počet funkčně vyjádřených pravidel</i>	122
Postupy pro hladký průběh výuky ve třídě	122
Nezbytná pravidla chování	123
<i>Čtyři cíle, jež sledujeme zaváděním pravidel</i>	123
<i>Ospravedlnění existence pravidla</i>	123
<i>Zdvořilost a ohleduplnost</i>	124
Důsledky nadbytečných pravidel	126
Kdy stanovit pravidla a rutinní postupy	126
Kdo by měl vytvářet pravidla?	127
Jak žáky učit pravidlům	127
Jak učitelé efektivně stanovují, naučí a prosazují pravidla a postupy	128
Kázeňská politika školy	133

KAPITOLA 6 Příprava a vedení poutavých učebních činností 139

Účel kapitoly	139
Vnitřní a vnější motivace	139
<i>Nezájem žáků</i>	139
<i>Vnitřní motivace</i>	137
<i>Vnější motivace</i>	137
<i>Preferovaný druh motivace</i>	138
Problémové učení	139
<i>Přístup, při němž se k výuce nepoužívá řešení problémů</i>	139
<i>Problémové učení</i>	140
<i>Vnitřní motivace vytvořená problémovým učním</i>	141
Podněty ke způsobu vydávání pokynů	143
<i>Zřetelnost, konkrétnost a přímost</i>	143
<i>Devět bodů o pokynech k výuce</i>	147
Rozmanitost studijních činností	148
Podněty pro výklad ve výuce	148
<i>Zapojení žáků do studia během výkladu</i>	148
<i>Čtrnáct bodů k výuce výkladem</i>	152
Podněty pro skupinové učební činnosti	155
<i>Žáci se učí jeden od druhého</i>	155
<i>Vedení a struktura, které vytvoří podmínky pro soustavné zapojení žáků do učební činnosti</i>	155
<i>Deset bodů k výuce ve skupinách</i>	157
Podněty pro diskuse	159
<i>Zapojení žáků během diskusí</i>	159
<i>Šest bodů k diskusím</i>	161
Podněty pro řízené diskuse	162
<i>Zapojení žáků do řízené diskuse</i>	162
<i>Šest bodů k řízeným diskusím o náročnějších otázkách</i>	166
Podněty pro výuku metodou zadání samostatné práce	
ve třídě	167
<i>Zapojení žáků během samostatné práce ve třídě</i>	167
<i>Čtyři body k výuce metodou samostatné práce</i>	168
Podněty pro domácí úkoly	169
<i>Zapojení žáků do práce na domácích úkolech</i>	169
<i>Osm bodů k domácím úkolům</i>	171
Uspořádání učebny, zvyšující možnost zapojení žáků do studijních činností	173

KAPITOLA 7 Systematický přístup k nespolupracujícímu chování 191

Účel kapitoly	191
Při řešení nespolupracujícího chování postupujte podle modelu vyučovacího procesu	191
<i>Mechanismus pro soustředění pozornosti</i>	191
<i>Použití modelu v komplikovanějších případech</i>	189
<i>Zůstaňte v klidu a utříďte si myšlenky</i>	194
Vyřešte nespolupracující chování dřív, než vás vyvede z míry	195
Na nespolupracující chování buď reagujte rozhodně, nebo ho zcela přehlížejte	195
Rozlišujte mezi vedením žáků ke spolupracujícímu chování a utvářením charakteru	197
<i>Odpovědnost a možnosti učitele</i>	197
<i>Soustředění na hlavní úkol</i>	198
Rozlišujte mezi ojedinělým nespolupracujícím chováním a pravidelně se opakujícím vzorcem nespolupracujícího chování	198
Mějte pod kontrolou, kdy a kde budete nespolupracující chování řešit	199
Dejte žákům možnost důstojně ukončit nespolupracující chování	199
Nesnažte se hrát si na detektiva	201
Používejte alternativní plán výuky	202
Využívejte pomoci kolegů	202
Využívejte pomoci rodičů a nadřízených	203
<i>Mýtus "dobrého" učitele</i>	203
<i>Asertivita</i>	204
Nepoužívejte tělesné tresty	206
<i>Tělesný trest</i>	206
<i>Tělesné tresty: Důvody pro a proti</i>	209
<i>Tělesný trest - špatná volba</i>	211
Buďte si vědomi svých práv a hranic svých možností	211
Držte se svých názorů	212
Poznejte sami sebe a poznejte své žáky	212

KAPITOLA 8 Modifikace vzorců nespolupracujícího chování 217

Účel kapitoly	217
Systematické metody pro změny návyků	217
<i>Vytváření a odstraňování (eliminace) vzorců chování</i>	217
<i>Potřeba systematického pozorování</i>	214
Aplikace pravidla vyhasínání	215
<i>Pravidlo</i>	215

<i>Bezděčné vyhasínání</i>	216
<i>Záměrné vyhasínání</i>	216
Alternativní vzorce chování	217
Aplikace principu formování (tvarování)	218
Jak udržet žádoucí změny v chování	219
<i>Rozvrhy udílení zpevňujících podnětů</i>	219
<i>Pevný (fixní) rozvrh</i>	219
<i>Přerušovaný rozvrh</i>	220
<i>Plánované rozvrhy zpevnění</i>	221
Využití signálů	222
Generalizace a diskriminace	223
<i>Myšlenka</i>	223
<i>Pravidlo generalizace</i>	223
<i>Pravidlo diskriminace (rozlišení)</i>	223
<i>Rozlišení mezi pravidlem generalizace a pravidlem diskriminace</i>	224
Aplikace pravidla modelování (napodobování)	225
Aplikace pravidla přesycení	227

KAPITOLA 9 Jak řešit případy nerušivého nespolutracujícího chování **233**

Účel kapitoly	233
Nerušivé nespolutracující chování	233
Toulání mysli a denní snění	230
<i>Jak je zjistit a jak na ně reagovat</i>	230
<i>Strategie</i>	232
Žák odmítá podílet se na studijní činnosti ve třídě	233
Neplnění domácích úkolů	238
<i>Smysluplné domácí úlohy</i>	238
<i>Strategie</i>	239
Žáci nenosí pomůcky	240
Žák jednat, je-li žák pod vlivem omamných látek	241
<i>Postoje učitele</i>	241
<i>Strategie</i>	242
Pozdní příchody a chození za školu	247
<i>Jak žákům pomáhat, aby si vytvořili vnitřní motivaci pro chození do školy - celoškolská politika</i>	247
<i>Jak žákům pomáhat, aby získali vnější motivaci pro chození do školy - politika jednotlivých učitelů</i>	248
<i>Iracionalita některých rozšířených metod kontroly školní docházky</i>	249
<i>Strategie</i>	250
Podvádění při testech	251
<i>Devět případů</i>	251
<i>Strategie</i>	254

KAPITOLA 10 **Jak řešit rušivé chování** **261**

Účel kapitoly	261
Rušivá chování	261
Rušivé mluvení	261
Skákání do řeči	260
<i>Předvádění se</i>	261
Všeobecná nezdvořilost	264
Neuklizení si po sobě	265
Vandalismus	266
Násilné jednání vůči žákům	267
Násilné chování vůči učitelům	270
<i>Příčiny</i>	270
<i>Strategie</i>	273

ČÁST IV **Proč někdy osvědčené metody selžou?** **Jak můžete dosáhnout toho,** **aby osvědčené metody pomáhaly i vám?** **280**

KAPITOLA 11 **Začlenění nových myšlenek do osobního stylu vyučování** **282**

Účel kapitoly	282
Vycházejte ze zkušeností	282
Odborná asistence učitelům	278
Hodnocení vlastní výuky	281
Experimentace	281
Vaše jedinečnost	282

Slovníček pojmů	285
-----------------	-----